

TÁRSULATI ÜGYEK.

Választmányi ülés 1887. decz. 21-ikén. Az e. titkár felkéri a választmányt, hogy a közgyűlést megelőzőleg bizottságot nevezzen ki a pénztár és a könyvtár megvizsgálására. — A választmány a pénztár megvizsgálására Fröhlich I. és Staub M., a könyvtár megvizsgálására pedig b. Eötvös L., Wartha V. és Bene R. urakat kéri fel.

A titkár előterjeszti a földművelés, ipar- és kereskedelemügyi magyar királyi Miniszter átiratát, mellyel három példányt küld a mezőgazdasági rendtartásról készült előadói javaslatból, és melyben felkéri a Társulatot, hogy a javaslatnak a káros állatok és növények irtásáról, valamint a hasznos állatok oltalmazásáról szóló részét tanulmány tárgyává tenni s észrevételét mielőbb közölni sziveskedjék. — A választmány Frivaldszky János elnöklete alatt Kriesch J., Klein Gy., Paszlavszky J. és Staub M. urakat küldi ki a javaslat tanulmányozására.

A titkár jelenti, hogy az alapszabályok 17. §-a értelmében a választmányoknak legrégibb harmada visszalép; ez évben az 1885. januárius 14-ikén megválasztottakra kerül a sor, nevezetesen kilép: Horváth Géza, Lóczy Lajos, Than Károly, Szabó József, Semsey Andor, Thanhoffer Lajos, Fröhlich Izor és Gruber Lajos. — A választmány megbizta a titkárságot, hogy a betöltendő helyekre a jövő ülésen az alapszabályoknak megfelelően alkalmas szakembereket hozzon javaslatba.

A titkár előterjeszti a Forgó tőke pénztári állását november hónapban. — Tudomásul van.

A titkár jelenti, hogy f. október 31-ikén lejárt ama titkos pályázat határideje, melyet a Társulat az 1886. évi januárius 20-ikán megtartott közgyűlésen az ásványtanból kiűzött; jelenti továbbá, hogy a pályázat meddő maradt.

A titkár előterjeszti, hogy a »Feuille des jeunes Naturalistes« című folyóirat a Társulattal csereviszonyba öhajt lépni. — A választmány a cserét elfogadja olyan hozzáadással, hogy a nevezett folyóirat a »Mathem. u. naturw. Berichte aus Ungarn« című folyóiratot kapja.

A jegyző felolvassa a múlt választmányi ülés óta a könyvtárba beérkezett ajándékokat, melyek a következők: Kutiák A »A Duna és Tisza árvízveszélyei Magyarországon és azok orvoslása különös tekintettel az 1876-ik árvízre«, Langer u. Meyer »Pyrochemische Untersuchungen«, Stefanovics von Vilovo »Die Felsengen des Kasan und die Donau- und Theissregulirung«

Fialovszky Lajos ajándékai; Szászvárosi V. Jenő »A gyermeknevelésről egészségi szempontból« a szerző ajándéka; Dr. Dietz S. »A Sparganium. Tourn. és Typha Tourn. virág- és természetfejlődése« a szerző ajándéka; Ludwig Schlesinger »Ueber lineare homogene Differentialgleichungen vierter Ordnung, zwischen deren Integralen homogene Relationen höherer als ersten Grades bestehen« a szerző ajándéka; Josef v. Bártfay »Mittheilungen vom Observatorium des kön. Polytechnicums in Budapest I.« szerző ajándéka. Raisz Gedeon »Az emberi egészség értékéről« a szerző ajándéka és Rado v. Kövesligethy »Zum Draper'schen Gesetze« a szerző ajándéka. — Köszönettel vétetnek.

A titkár elszomorodva jelenti, hogy a múlt választmányi ülés óta két rendes tag haláláról értesült; elhunyt Dr. Bruck Pál orvos Szabadkán és Magyarváry Endre plébános Battyánban. — Szomorútudomásul van.

Kilépéseket bejelentették 7-en. — Tudomásul van.

A jegyző felolvassa az új tagokul ajánlottakat: Csima Lajos, szolgabíró Sásd, (ajánlja Stein F.); Gabányi József, birtoikos Pilis, (Lisznyay D.); Galó György, főgépész Budapest, (Mark G.); Horváth Zsigmond, fényképész Budapest, (Mark G.); Kolossváry Andor, urad. erdész Lengyend, (Errovics Gy.); Krman Gusztáv, tanító Klenócz, (Bottka J.); Dr. Murády Árpád, kórorvos Soborsin, (Szepessy S.); Dr. Schlesinger Lajos, tanár Budapest, (Scholtz A.); Stipanics Elek, orvosnövendék Budapest, (Tellyesniczki K.); Ifj. Gróf Teleky Sándor, N.-Várad, (Herman O.); kik mindannyian, számszerint 10-en, megválasztattak. Velők a tagok létszáma, levonva a veszteségeket, 5324 lett, kik között 153 alapító és 98 höly van.

Szakülés 1887. november 16-ikán és deczember 21-ikén. Dr. Ó n o d i A d o l f »a gégetükérszetről« tartott előadásában röviden megismertetvén a gégefaj mivoltát, elmondja a gégetükérszet keletkezését, történetét, alkalmazását, és megfelelő vetített képeken szemlélteti az egészséges és beteg gégefaj egyes részeit. A gégetükör csirája 1854-ben G a r c i a nevű londoni énektanár kísérletében lehet fel, ki a hangkeletkezés menetét önmagán és másokon tükörrel figyelte meg. Garcia kísérletét elfelejték, és 1857-ben T ü r c k bécsi főorvos egészen függetlenül kezdte kicsiny gégetükörrel vizsgálni a gégebajos betegeket. T ü r c k is, mint Garcia, a napfényt használta vizsgálatainál és a téli időben pihentette tudományát. C z e r m á k a budapesti egyetem híres tanára elkérte

tőle a gégetükröt élettani vizsgálatok végzésére. Czermák mesterséges világitást használt tükrénél, tökéletesítette s alkalmazását 1858-ban sürgősen ajánlotta. Ő és Türck a gégetükrő tudományos felfedezője.

Az ép és kóros gégefőről készített képek ismerete nagyban előmozdította a gégefaj bajainak gyógyítását, s ma már gégetükrő segítségével könnyű eltávolítani a gégebe jutott idegen tárgyakat (csontot, szálkát, magvakat, pénzdarabokat, műfogakat stb.)

A gégetükrő olyan eszközt adott az orvos kezébe, mellyel nemcsak beláthat a gégefaj izmainak működésébe, hanem mélyen bepillant a gégebe is, egészen addig, hol a hörgők kezdődnek. Az előadó megemlékszik egy Gelly Mária nevű bécsi nőről, ki mint modell, felette alkalmasnak bizonyult, mert érinthették gégefőjének akármelyik pontját, ő azt nyugodtan tűrte, sőt az érintés helyéről biztos felvilágosítást is adott. Végül szól a mesterséges gégefőről, melyet 1870-ben Czerny kutyákon tanulmányozott, míg Billroth 1873-ban emberen is megpróbálta. Azóta hús olyan kísérletről van tudomásunk, hogy az ember gégefőjét kiirtották és hangszalagjait fémlemezekkel helyettesítették; három esetben a beteg meggyógyult. A gégefőjét akkor metszik ki, ha beléje a rák néven ismert képződmény fészkelte be magát.

December 21-ikén Nuricsán József röviden ismertetvén »a sósav elemzésére« vonatkozó előadási kísérleteket, bemutatja a tőle e célra szerkesztett készüléket. Kísérletének lényege annyiban tér el az eddigiektől, hogy közvetlenül nem a sósavgázt, hanem azt előbb kevés vízzel abszorbeáltatván, a keletkezett sósav-oldatot bontja el olyan zink segítségével, melyet előbb a kémiai hatás gyengítése végett igen hig platinachlorid oldatban áztatott és vízzel jól kimosott. Készülékénél a higany használata teljesen mellőzhető; a kísérlet pedig 6—8 perc alatt elvégezhető.

A »víz és vízgőz azonosságának kísérleti úton való bebizonyítására« a nátriumnak azon sajátágát használja fel, hogy mindkettőből hidrogént fejleszt. E célra

szerkesztett készüléke paraffin-fürdőben áll, mi által a szilárd nátrium-alumagammal érintkező vízgőz megsűrűsödése elkerülhető.

K. Karlovszky Geyza »az oldhatatlan testek kristályosításáról« értekezett. Szólván azon módszerekről, a melyekkel kristályokat általában előállítani szokás, áttért az oldhatatlan testek kristályosításainak megismertetésére. Megemlítette, hogy először Becquerel-nek sikerült oldhatatlan kémiai vegyületeket szépen kristályosítani, még pedig a lassú kémiai hatás, tehát a lassú kiválás útján. Példáját többen követték, más-más úton próbálva elérni a lehetőleg lassú kiválást. Megismertette ezután a maga módszerét, a mely elvben ugyan nem új, mert a lassú kémiai hatást a folyadékok diffúziója útján éri el, de gyakorlati véghezvitel tekintetében eltér az eddig használt módszerektől, s épen ez teszi lehetővé, hogy olyan körülmények között is alkalmazható, a mikor az eddigi módszerekkel alig lehet sikert elérni. Végül bemutatott és leírta hat oldhatatlan kémiai vegyületet, a melyeket a maga módszerével többé-kevésbé szépen kifejezett kristályokban sikerült előállítania. Ezek a vegyületek, a melyeket kristályosan eddig még nem állítottak elő, a következők: a foszfor-savas ammóniummagnézium, az arzén-savas ammóniummagnézium, a szabályos sóskasavas bárium, stroncium és calcium, végre az ammónium-platinachlorid.

Horváth Géza »a paprikában élő rovarokról« beszélt, kifejtvén, hogy a külföld a paprikát mérlegnek, a magyar ember fűszernek tartja, s hogy sokan hisznek benne mint rovarirtó szerben is. Eddig két bogarat és két molypillét sikerült találni, melyek álczái s maguk is megeszik a paprikát mint táplálékot. Példákkal bizonyítja, hogy a paprika rovarirtó szernek nem válik be, mert a »megpaprikázott« rovarok vígan tovább élnek a ház népének nem nagy örömeire. (Bővebben közzöljük).

Ezután Ilosvay Lajos néhány észrevételt tett Nuricsán előadásának egyik állítására, mit Nuricsán részéről vizonválasz követett, mire az eszmecsere azzal ért véget, hogy döntsének a kísérletek.

LEVÉLSZEKRÉNY.

KÉRDÉSEK.

(1.) Nem emlékezem rá, volt-e már a Közölnyben közölve a Nap parallaxisa és ebből folyólag a Nap távolsága a Földtől, az 1874-ik és 1882-ik évi Vénus-átvonulások alkalmával tett megfigyelésekből levezetve?

H. I.

(2.) Többször tettem már kísérletet, hogy iskolánk számára *folyton szökh* »Héron-kútját« készítsék; ez azonban sohasem sikerült, mert a víz megszánt szökni, mihelyt a felső kamra kiürült. Nagyon kérem, szíveskedjék felvilágosítást nyújtani a

folyton szökő kút szerkezetéről, összetételéről.
N. K.

(3.) Emlékezem, hogy az 1885-iki országos kiállításon Kunszt Károly tanító csinosan tömött állatokat állított volt ki; de arra már nem emlékszem, hol lakik, vajjon kaphatók-e nála ilyen kitömött állatok s vajjon elfogad-e kitömésre állatokat. Talán a t. szerkesztőség tudna felvilágosítást adni.
R.

(4.) Sziveskedjenek a mellékelt növény botanikai nevét velem közölni. É növényből egy ágacskát hoztam még f. év április havában az alsó-szováti (Mezőség) tóból, illetőleg mocsárból. Bedobtam egy kis aquariumba, s nem hogy elpusztult volna, hanem azóta lassan bár, de fejlődik, nő, kis ágakat hajt, noha sem gyökere, sem földje nincsen, a hol gyökeret verhetett volna. A növény egy kissé törékeny; csaknem mint a Chara fragilis, noha azzal, a mint látom, nincs rokonságban; ha a víz megújításánál vigyázatlanul bánok vele, letörik egy-egy darab belőle; de az sem pusztul el, hanem nő és új ágat hajt; virágát nem ismerem.
B. L.

(5.) Mi az egyszarkú dinamógépek (Unipolar-Maschinen) elve s mi gyakorlati hasznuk, illetve jó oldaluk van? K. F.

(6.) A sertésnél is előfordul a kergesség, a mibe a sertés rendszeren bele is döglik. Vajjon ezt a kergeséget is a Taenia Coenurus hólyagférgé idézi-e elő?
WEINBERGER SAMU.

(7.) A kizárólagosan mezőgazdasági rovartanok közül melyik volna a legjobb munka, mely egyúttal az illető rovarok színes képét is tartalmazná?
A földművelésügyi miniszterium megbízásából készült ugyanilyen mezőgazdasági rovartan; pár év előtt láttam is egy részét; de azóta, bár több helyen tudakozódtam utána, senki sem tud felőle semmit.

Ha magyar nyelven számba vehető oly munka nem volna, melyik a német munkák közül a legajánlatosabb?
V. K.

(8.) Vajjon lehet-e és miként arra hatni, hogy a gabonán sok anyarozs képződjék? Az anyarozs ára métermázsánként 15—20 métermázsza gabona árának felel meg.
F. J.

(9.) Az úgynevezett »expansiv«-golyók nem egészen tömöttek, hanem egy csőalakú üregjük van. Ha az üreg végét betömjük viasszal vagy fagygyúval, vagy egy kis rézsüveggel, és a golyót nagy töltéssel, úgynevezett »express« fegyverből deszkába, vagy más kemény tárgyba, pl. fába löjük, úgy keresztül megy mint bármely más hegyes golyó, nem explodál; ha azonban puha tárgyba löjük, explodál olyannyira, hogy a vadat teljesen használhatatlenné teszi. Legfeltűnőbb ez, ha egy dézsába lövünk, melyben agyag van. Ha az agyag kemény, keresztülmegy rajta, legfeljebb kissé feldudorodik; de ha az agyag puha, például olyan mint tapasztásra szokták használni, a golyó az egészet széjjeldobja. Hogy ez így van, tudja minden vadász, a ki expansiv-golyókkal már lőtt; de mi ennek a fizikai megfejtése?
Azt hiszem, e kérdés megfejtése sok vadásztársamat érdekelné. Már soktól kérdeztem, de senki sem tudta megfejteti.
H. R.

(10.) Mi az oka, hogy bizonyos akáczfajok, péld. korona-akác, csavaros akác (Robinia umbraculifera és tortuosa) nem hoznak virágot? A Természettudományi Közönynek XIII. évfolyamában (1881. 376. lap) megjelent cikk: »Alföldünk magyar fája«, mely igen érdekesen beszél az akácsról, ezt is megemlíti. De én nagyon szeretném e jelenségnek fiziológiai okát is tudni.
B. L.

(11.) Sok elhullott sertés izomzatában rendkívül számos gombostüfej nagyságú fehér hólyagocskát láttam. Vajjon ez-e a Trichina spiralis izomtrichina stádiuma? És vajjon nem terjed-e a betegség, ha az ilyen elhullott sertéshúst kutyákkal etetik meg?
WEINBERGER SAMU.

(12.) Ki találta fel a hidrogén és oxigén cseppfolyóvá való sűrítését? melyik esztendőben s milyen eszközök segítségével?
D.

(13.) Hallottam említést tenni a szemölcsnek elektromosság által való kiirtásáról. Miként vitetik végbe ezen műtét és miben áll az elektromosságnak hatása a szemölcsre?
U. L.

FELELETEK.

(1887, 56.) A mágnesség és mágnesség kérdésének föltevésekor, igaz én az én dunántúli fülemre hallgattam s ez ellen nyomatékos a t. Szerkesztőség felelete, hogy a régibb írók a mágnesség alakot használták. Nem tartozik e helyre, hogy bővebben megokoljam álláspontomat, egyszerűen csak a dunántúli nyelvszokásra utalok, mely szerint magyar szóban a nyílt e csak magashangú társak mellett állhat, ellenben a zárt

ē és é mély hangú szavakban is megállhat s nincs befolyása a mély hangú ragoknak magas hangúakkal való fölcserélésére pl. hērnyónak, fazék, fazékas.

Idegen származású szavaink között azonban akárhány olyan is akad, mely áthozta mélyhangok társaságában a nyílt e-t, míg másokban a zárt ē-t találjuk. Az én tapasztalásom szerint a nyílt e, ha az utolsó szótagban áll, magashangú ragot kíván, a

zárt *é* és *é* nem változtat a szó mélyhangúságán, tehát pl. *Ágnésnak*, *Albértot*, *purgók*, *klarínélos*, *októberban* stb. ellenben *Józsefnek*, *kupeczek*, *korhelykedés*, *korféskedés*, *novemberben* stb. E szokás nálunk olyan általános, hogy még a csonka magyar s azért idegen ízű »honvéd« szót is hallottam *honvédnek*. Azokon a vidékeken, melyeken a zárt *é-t* nem ismerik, természetes a magashangú ragok használata, de az irodalmi nyelvnek tekintetbe kellene vennie nyelvünk hangrendét még idegen szavakban is. Egyébiránt ingadozás főleg a hírlapok nyelvében van. Sokszor egy czikkben együtt találjuk *Fiumében* és *Fiumében* alakokat stb. sőt ilyen furcsaságot is olvastam: »paralysishena paralizisban helyett.

CSAPODI ISTVÁN.

(1.) Az 1874-ik évi Venus-átvonulás idejében tett megfigyelésekből Airy, az akkori angol kir. csillagász a parallaxis legvalószínűbb értékeül 8760 ívmásodpercet számított ki. Ebből folyólag a Nap középtávolsága a Föld középpontjától 150,025,916 kilométer (20,271,069 geograf. mérföld), mintegy 200 ezer mérfölddel nagyobb mint a régi számok nyomán. (V. ö. Term. tud. Közl. X. 25. l.) Az 1874-ik és 1882-ik évi megfigyelések egybevetéséből levezetett szám még nincs közzétéve.

SZERK.

(2.) Heron-kutat, mely minden külső beavatkozás nélkül, folyton szakadatlan szöktesse a vizet, szerkeszteni akarni, merő képzetlenség. Mert a felső kamrából mi szöktesse fel a vizet? A összesűrített levegő nyomása. És a levegőt mi sűríti össze? A tányérról az alsó kamrába lefolyó víz. Szűnjék meg eme lefolyás, a víz felszökésének is meg kell szűnni. A már egyszer lefolyt víz pedig magától, külső erő alkalmazása nélkül föl nem megy magasabb szintjára. Ha a felső kamra kiürült, az alsóból a vizet ki kell merni s felönteni a felsőbe. Legkényelmesebb az olyan szerkezet, melyben a készülék alsó és felső fele egészen egyforma; azilyent csak meg kell fordítani, s a víz játéka újra kezdődik.

Sz K.

(3.) Kunszt Károly tanító Csallóköz-Somorján lakik s nemcsak hazai, hanem külföldi állatok is kaphatók nála, még pedig, miként árjegyzékéből tudjuk, felette jutalmas áron. Árjegyzékét megküldi mindenkinek, a ki hozzá fordul. A beküldött állatok kitömésére is vállalkozik.

P.

(4.) A beküldött vízi növény *Ceratophyllum demersum* L. Levele szerint még a Haynald-féle *C. pentacanthum* is lehetne, de ez Erdélyből még ismeretlen és csak gyümölcséről lehetne megismerni. A *C. demersum* háromtövisű, a *C. pentacanthum* öttövisű. Hogy az alsó-szováti

(Mezőség) *Ceratophyllum*-darabka az aquriumban el nem pusztult, hanem gyarapodik, ez a hinárféle vízi növényeknek, hogy úgy mondjam, *szívósságá*-ból ered. A hinárfélek darabkái gyakran a vízi madarak hurczolják más-más vízbe.* Néhol a *Ceratophyllum*-ok virága és gyümölcse ritka, az óbudai langyos víz csatornájában pl. több esztendő óta nem találok gyümölcsöt. De ezért a *Ceratophyllum* néhol gyümölcs nélkül is, tehát csak rügyekről töméntelenül elszaporodik. Az átokhinár (*Elodea Canadensis*) is ily vegetatív módon, töméntelenül szaporodva lepte el Európa állóvizeit, s a gyümölcsképzés kelléke, a hím *Elodeák* Európában nincsenek, a hajadon példák (»Wasserpest«) pedig gyakran nem virágznak. Néhol a *Ceratophyllum* is annyi, hogy már őt is mondták a *vizek pestisének*. A patakok víztükrét a *C. demersum* más hinárféle társaival gyakran egészen eltakarja, ezért néhol a patakok partjára az ily hinár-szövetkezetet egész boglya számra hánnyák ki és halmozzák össze. A hazai *Ceratophyllumokról* a »Magyar Növénytani Lapok«-nak 1881., 1884. és 1885. évfolyamában olvashatni.

BORBÁS VINCE.

(5.) Az unipoláris dinamógépek ugyanazon elvek szerint működnek, mint a Jaminés Barlow-féle elektrodinamikus és magneto-elektrikus forgási készülékek, azzal a különbséggel, hogy ott az áram hatása egy vezetőt szilárdan álló vezető vagy mágnes előtt mozgat, ellenben itt fordítva, fémi vezetőnek egy szilárd vezető vagy mágnes tömszomszédságában való mozgása indít áramot a mozgó vezetőben. Szilárd vezető helyett czélszerűen erős elektromágneset használunk, a mozgatandó vezetőnek pedig forgó mozgást kölcsönzünk.

Két eset lehetséges: 1. a mozgatott egyenes vezető a mágnes tengelyével egykőzű; ilyenkor a mágnes körül forgó rézhengert veszünk; 2. a mozgatott vezető a mágnes tengelyre merőleges; ebben az esetben a mágnes homloklapja előtt rézkoronát forgatunk. Az első berendezés hathatósabb. Az áramot a henger vagy dob nyitott végén levő fémcset meg a gép tengelye szedi fel. Az unipoláris gép természete szerint mennyiségi gép, melynek gyakorlati alkalmazása csak akkor lesz majd lehetséges, ha nem túlságos gyors forgatás mellett magasabb feszültséget fog adni és ha az áram elszedése egyszerű, tartós és könnyen hozzáférhető szerkezetrezszekkel lesz végezhető.

HELLER AGOST.

* V. ö. Caspary: Hydrilleen, Pringsheim-féle Jahrbücher für wissenschaft. Botanik I., 438. stb. lap.

Borbás V. Az átokhinár fenyeget, Tanáregyl. Közl. 1882/3. 185 stb. lap.

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedélyezés — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhatsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.